

Андел И.В. Роль государственных трансфертов в финансировании модернизации основного капитала производственной сферы региона

Осуществлена оценка влияния трансфертов на развитие экономики, производственной сферы региона, оценка эффективности использования инвестиций в сфере производственной, оценка мотивации предприятий к обновлению основного капитала, предложена модель экономического роста в регионе за счет модернизации основного капитала, предложена организация мониторинга использования государственных трансфертов в финансировании модернизации основного капитала производственной сферы и экономического роста в регионе.

Предложенные модель экономического роста и проведение мониторинга использования государственных трансфертов и экономического роста могут послужить для повышения эффективности использования государственных трансфертов и субсидий.

Ключевые слова: государственные трансферты, обновления основного капитала, производственная сфера региона, инвесторская, экономический рост, мониторинг, цепочка экономического роста.

Андел I.V. The Role of State Subsidies in Financing Fixed Assets Modernisation of the Region's Productive Sphere

The estimation of subsidies influence on development of economy and productive sphere of the region, efficiency of the investment use in the field of production, motivation of enterprises to improving fixed assets is carried out. The model of economic increase in the region due to modernisation of fixed assets is offered. Monitoring of state subsidies use is proved to be useful in financing of productive sphere fixed assets modernisation and economic growth in the region. The offered pattern of economic growth and monitoring of state subsidies use and economic growth are stated to serve the increase of efficiency of the state subsidies use.

Key words: state subsidies, improving of the fixed assets, productive sphere of region, investment return, economic growth, monitoring, economic growth chain.

УДК 215:231.75:128

Доц. А.В. Шлапак, канд. екон. наук – КНЕУ, м. Київ

ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ ДЕРЕВНИХ НАСАДЖЕНЬ ІСТОРИЧНОГО ЯДРА НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ "СОФІЇВКА"

З метою охорони і збереження вікових зелених насаджень у межах об'єктів і територій природно-заповідного фонду України запропоновано базу даних для розроблення програми методологічного забезпечення грошової оцінки їх вартості. Рекомендовано вартість деревних паркових насаджень визначати за матеріально-грошовою оцінкою на кореню з подальшим застосуванням коефіцієнтів за рангом у структурі, світовим місцем і значимістю, призначенням деревних насаджень, а також критеріїв оцінки декоративної групи рослин, кількості інтродукованих рослин, географо-естетичної оцінки ландшафту, походження і цінності інтродуцентів. Розраховано вартість вікових деревних насаджень історичного ядра "Софіївки" на кореню в сумі 766649,93 грн, а з урахуванням коефіцієнтів – 141,3 млн грн.

Ключові слова: ПЗФ України, насадження, облік, запас, вартість, грошова оцінка.

Вступ. Згідно з фізикогеографічним та географічним розподілом місто Умань розташоване у Лісостеповій зоні Придніпровської височини Центральної України. Рельєф цієї території характеризується великим розчленуванням поверхні і складається з плакорів на водорозділовому плато, долин річок Уманки та Бабанки та їхніх приток. Внаслідок ерозії плакори сильно розрізані балками, ярами та схилами. Територія дендрологічного парку "Софіївка" займає долину річки Кам'янки, що пересікає парк у північно-західному напрямку та долину і між-

балочне плато Грекової балки і балки Звіринець, що межують із долиною р. Кам'янки з правого боку. Русло річки характеризується різною шириною від 1,5 до 2,0 м з різною висотою берегів.

До складу функціональної структури парку, в існуючих межах, входить історичне ядро, що сформувалось у 1796-1813 та 1838-1852 рр. У геологічному плані історичне ядро "Софіївки" розташоване на гранітному батоліті мезомагматичного характеру, товщина порід якого досягає 40-45 м. Граніти залягають на глибині 20-40 м і в руслі р. Кам'янки, по ярах та балках парку часто виходять на поверхню, де характерний природний рельєф місцевості став обрамленням парку, а фрагментарні доповнення малими архітектурними формами і рослинністю, як аборигенною, так і інтродукованою, є цінними елементами та аспектами композицій, які вписуються в долину р. Кам'янки, її береги та плато, включають широке поле видів, пов'язаних із відкритим ландшафтом.

Отже, парк є прикладом того як органічно можна поєднати природу і мистецтво. Деревина та кущі, каміння та газони, водні дзеркала та фонтани, скульптура та архітектура – все це доповнює і художньо розкриває непересічний рельєф берегів річки Кам'янки. Долина річки є просторовою віссю, на яку орієнтуються майже всі архітектурні композиції. А оскільки "Софіївка" є пам'яткою садово-паркового мистецтва кінця XVIII – початку XIX ст., об'єктом туризму і екскурсій, науки та місцем відпочинку як мешканців Умані, так і відвідувачів з різних куточків Землі, то це зумовлює необхідність розрахувати грошову оцінку як паркових композицій, так і зелених насаджень парку як об'єкта природно-заповідного фонду України.

Виділення не вирішених раніше частин досліджуваної проблеми. У "Софіївці" з перших років свого створення було посаджено аборигенні та інтродуковані рослини, але починаючи з 1890-х років і донині вона стала великим центром інтродукції та акліматизації рослинного біорізноманіття у Правобережному Лісостепу України, про що свідчать роботи відомих вчених А.Л. Липи [1], В.П. Шлапака, І.С. Косенка [2] та складені каталоги інвентаризації рослин парку [3]. Проте методологічні основи проведення інвентаризації та таксації багаторічних насаджень в історичних парках України, розрахунок матеріально-грошової оцінки їх вартості не висвітлено. Хоча, варто зауважити, що в окремих працях В.П. Кучерявого [5] порушено питання інвентаризації паркових насаджень, а в працях Я.В. Ковалю [4] та А.В. Шлапака [6] висвітлено питання економічної оцінки лісових насаджень природно-заповідного фонду України. Проте питання вартісної оцінки деревних насаджень парків залишається не дослідженим.

Результати дослідження. Національний дендрологічний парк "Софіївка" НАН України є пам'яткою садово-паркового мистецтва XVIII – XIX ст. Це об'єкт туризму та екскурсій, науки та інтродукції декоративних рослин, місцем відпочинку мешканців Умані.

До складу функціональної структури парку "Софіївка", в існуючих межах, входить історичне ядро та нова Західна частина парку, що є територією для наукової діяльності і зниження антропогенного навантаження на історичне ядро. Також до парку належать території поза існуючими межами: розсадник

декоративних рослин, Красноставський став та територія у пониззі р. Кам'янки, яка приєднана до парку згідно з рішенням міськвиконкому. Загальна площа господарства – 168,4 га, зокрема: площа парку в існуючих межах – 117,26 га, з яких історична частина – 84 га; нова частина – 33,26 га. Території господарства поза існуючими межами: Красноставський став – 21,3 га; розсадник декоративних рослин – 19,6 га; територія у пониззі р. Кам'янки – 10,24 га.

Заповідна територія історичного ядра парку "Софіївка" визначена межами тієї частини парку", що формувалась у першій та другий етапи розбудови (1796-1805 та 1836-1852 рр.). У цій роботі подано результати матеріально-грошової оцінки лише деревних насаджень історичного ядра Національного дендрологічного парку "Софіївка" (табл.).

Табл. Матеріально-грошове оцінювання деревних насаджень історичного ядра дендрологічного парку "Софіївка"

Номер кварталу	Кількість дерев, шт.	Запас, м ³ ·га ⁻¹	Таксова вартість, грн	Таксова вартість, грн (індексація)
9	670	392,97	9670,96	11208,64
10	1390	1249,28	48297,79	55977,14
11	859	1494,97	58468,63	67765,14
12	538	1566,44	147628,9	171101,90
13	17	60,05	3661,01	4243,11
17	1311	2189,34	92261,83	106931,46
18	247	347,46	8824,82	10227,97
19	295	530,36	25941,95	30066,72
20	515	828,37	23908,04	27709,42
21	554	641,64	20152,1	23356,28
22	33	110,36	4909,44	5690,04
23	1686	2033,46	54346,17	62987,21
24	489	709,25	26358,12	30549,06
25	449	705,11	28247,15	32738,45
26	540	722,80	18110,27	20989,80
27	306	466,79	15073,01	17469,62
29	297	344,16	7459,06	8645,05
30	123	272,37	3692,58	4279,70
31	777	493,95	27319,43	31663,22
32	362	389,71	10345,5	11990,43
33	910	580,81	18353,34	21271,52
34	588	607,49	8445,25	9788,04
Всього за кварталами	12956	16737,14	661475,35	766649,93

Як видно з табл., до складу історичного ядра нині входить 22 квартали (9-34), які створюють композиційну вісь парку, навколо якої матеріалізована переважна більшість об'єктів. Саме в історичному ядрі парку зосереджуються як аборигенні, так і інтродуковані вікові деревні породи. Тут їх кількість у межах кварталів знаходиться від 17 до 1686 дерев. Водночас найбільша їх кількість зосереджена в 10, 17 і 23 кварталах – відповідно, 1390, 1311 і 1686 за середньої їх кількості 589 дерев (12956: 22). Це можна пояснити тим, що ці квартали переважно були залісені шляхом лісорозведення в роки будівництва парку,

нині це дубові насадження, так званої "Дубинки", та залишки садивного матеріалу тимчасових розсадників, які сформували закритий простір.

Запас стовбурової деревини історичного ядра становить 16737,14 м³·га⁻¹. Аналізуючи отримані дані в розрізі кварталів, можна зазначити, що найбільший запас наявний у кварталах 17-2189,34 і 23-2033,46 м³·га⁻¹, де обліковано 1311 і 1686 дерев, а маса середнього дерева дорівнює, відповідно, 1,67 і 1,21 м³·га⁻¹. У кварталах 10-12, де запас становить 1249,28-1566,44 м³·га⁻¹ за середнього об'єму дерева в кварталі 10-0,9, 11-1,74 і 12-2,91 м³·га⁻¹, що свідчить на присутність незначної кількості вікових дерев.

Встановлено, що грошове оцінювання деревних насаджень історичного ядра дендрологічного парку "Софіївка" становить 661475,35 грн, а з урахуванням індексації – 766649,93 грн. Однак необхідно акцентувати на незначну таксову вартість стовбурової деревини в кварталах, де розміщені малі архітектурні форми і матеріалізовані об'єкти з Гомерової "Одісеї". Найбільшу таксову вартість стовбурової деревини простежено у кварталах, де сформувались вікові лісові ценози.

У своїй праці А.В. Шлапак [8] рекомендує грошову оцінку розраховувати за формулою: $K_{(o)}=K_1(K_2+K_3+K_4+K_5+K_6+K_7+K_8)$, де $K_{(o)}$ – вартісне оцінювання об'єктів і територій природно-заповідного фонду України; K_1 – території і об'єкти в структурі природно-заповідного фонду України за категоріями; K_2 – грошове оцінювання деревних, кущових та трав'яних рослин; K_3 – грошове оцінювання землі; K_4 – грошове оцінювання ландшафту території; K_5 – грошове оцінювання водного дзеркала; K_6 – грошове оцінювання малих архітектурних форм; K_7 – грошове оцінювання дорожно-алеїної системи; K_8 – грошове оцінювання інших об'єктів і територій, які можуть бути. У праці В.П. Шлапака, Г.І. Музики, А.В. Шлапак [7] розглянуто як визначити об'єкти і території в структурі ПЗФ за категоріями (K_1), де запропоновано розрахунок здійснювати за формулою: $K_1=A_1+A_2+A_3$, де A_1 – об'єкти та території ПЗФ за рангом у структурі; A_2 – об'єкти та території ПЗФ за світовим місцем і значимістю; A_3 – об'єкти та території ПЗФ за призначенням. Автори дійшли висновку, що нормативна грошове оцінювання лише деревних рослин історичного ядра парку "Софіївка" (B_1) за показниками матеріально-грошової оцінки деревних насаджень історичного ядра (C_1), критерію оцінки декоративної групи рослин (C_2), кількістю інтродукованих рослин (C_3), географо-естетичною оцінкою ландшафтів (C_4) та походженням і цінністю інтродуцентів (C_5) становить:

$$B_1=C_1(C_2+C_3+C_4+C_5)=766649,93 \times (12,3+1,9+10,0+8,7) = 766649,93 \times 32,9 = 25222782,70 \text{ грн,}$$

а з врахуванням коефіцієнта категорії (K_1) – $25222782,697 \times 5,6 = 141247583,12 \text{ грн} = 141,3 \text{ млн грн}$, хоча на 2012 р. вартість всіх насаджень парку "Софіївка", за даними бухгалтерського обліку, становила близько 20 тис. грн.

Висновки:

1. Розрахунок матеріально-грошової оцінки вікових паркових насаджень об'єктів і територій природно-заповідного фонду України потрібно здійснювати через запас стовбурової деревини, що відповідає ст. 90 Лісового кодексу України і Постанові кабінету Міністрів України від 20 січня

1997 р., № 44 "Про затвердження такс на деревину лісових порід, що відпускається на пні і на живицю".

2. Такий підхід дасть змогу застосовувати єдиний нормативний критерій грошової оцінки всіх об'єктів і територій природно-заповідного фонду України.
3. Для визначення цінності деревних вікових насаджень потрібно застосовувати в межах об'єктів і територій природно-заповідного фонду України значення коефіцієнта за категоріями: рангом у структурі, світовим місцем і значимістю, призначенням.
4. Грошову оцінку деревних рослин потрібно визначати з урахуванням власне матеріально-грошової оцінки деревних насаджень, критеріїв оцінки декоративної групи рослин, кількості інтродукованих рослин, географо-естетичної оцінки ландшафту, походження і цінності інтродуцентів.

Література

1. Лыпа А.Л. "Софіївка" : Вид-во Уманский государственный заповедник (1796-1946) / А.Л. Лыпа. – К. : Изд-во АН УССР, 1948. – 110 с.
2. Шлапак В.П. Арборетум В.В. Пашкевич як історична частина дендрологічного парку "Софіївка" НАН України / В.П. Шлапак, І.С. Косенко // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Сер.: Проблеми урбоекології та фітомеліорації. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2003. – Вип. 13.5. – С. 363-372.
3. Каталог рослин дендрологічного парку "Софіївка" / за ред. І.С. Косенка. – Умань : Вид-во УДП "Софіївка" НАН України, 2000. – 160 с.
4. Коваль Я.В. Економічна оцінка лісових ресурсів: методологія, методика, практика / Я.В. Коваль. – К. : Вид-во НАН України. РВПС України, 1998. – 42 с.
5. Кучерявий В.П. Загальна екологія / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 2010. – 520 с.
6. Шлапак А.В. Фінансово-економічний механізм використання і відтворення природно-заповідного фонду України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Альвіна Володимирівна Шлапак. – Суми : Вид-во "Логос", 2005. – 19 с.
7. Шлапак В.П. Методичні поради щодо вартості деревних насаджень об'єктів та територій природно-заповідного фонду / В.П. Шлапак, Г.І. Музика, А.В. Шлапак // Науковий вісник НУБіП України : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НУБіП України. – 2011. – Вип. 21.16. – С. 200-205.
8. Шлапак А.В. Методика показників грошової оцінки деревних насаджень об'єктів і територій природно-заповідного фонду України / А.В. Шлапак // Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства: до 135-ї річниці від Дня народження М.О. Ткаченка, випускника лісового відділення 1899 року Уманського училища землеробства і садівництва : матер. наук.-практ. конф. – Умань, 2014. – С. 335-343.

Шлапак А.В. Оценка стоимости древесных насаждений исторического ядра Национального дендрологического парка "Софиевка"

С целью охраны и сохранения вековых зеленых насаждений в пределах объектов и территорий природно-заповедного фонда Украины предложена база данных для разработки программы методологического обеспечения денежной оценки их стоимости. Рекомендовано стоимость древесных парковых насаждений определять по материально-денежной оценке на корню с последующим применением коэффициентов по рангу в структуре, мировым местом и значимости, назначению древесных насаждений, а также критериев оценки декоративной группы растений, количества интродуцированных растений, географо-эстетической оценки ландшафта, происхождения и ценности интродуцентом. Рассчитана стоимость возрастных древесных насаждений исторического ядра "Софиевки" на корню в сумме 766649,93 грн, а с учетом коэффициентов – 141,3 млн грн.

Ключевые слова: ПЗФ Украины, насаждения, учет, запас, стоимость, денежная оценка.

Shlapak A.V. Valuation of Tree Plantations Historical Core of the National Dendrological Park "Sofiyivka"

The database for development of programs for methodological support of the monetary evaluation of their cost is proposed in order to protect and preserve centuries-old green plantations within objects and territories of the Nature Reserve Fund of Ukraine. The recommended price of wood parklands is determined by material and monetary evaluation in the bud with the subsequent application of the coefficients in the rank structure, the world's place and significance, purpose of tree plantations, as well as evaluation criteria for a decorative plant group, the number of introduced plants, geographical and aesthetic assessment landscape, origin and value of exotic species. The cost is estimated for the aged tree plantations of the historical core of "Sofiyivka" in the Bud in the amount 766,649.93 UAH, and taking into account factors 141.3 million UAH.

Key words: the Nature Reserve Fund of Ukraine, plantations, accounting, supply, cost, monetary valuation.

УДК 338.124.4

Доц. Я.М. Гринчишин, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "КРИЗА ПІДПРИЄМСТВА"

Узагальнено та проаналізовано основні підходи до визначення поняття "криза підприємства": криза-подія, криза-процес і криза-стан. Виділено окремі підгрупи кризи як процесу: незапланований процес, загострення суперечностей, фаза життєвого циклу. Обґрунтовано найбільшу прийнятність процесного підходу щодо побудови ефективного антикризового управління. Підкреслено необхідність ширшого, мультидисциплінарного підходу до визначення кризових явищ. Основну увагу при цьому приділено врахуванню таких умов функціонування підприємств на сучасному етапі, як проблеми комунікації в умовах кризи, інформаційний менеджмент.

Ключові слова: криза підприємства, підходи до визначення кризових явищ, подія, стан, процес.

Постановка проблеми. Функціонування підприємства в умовах ринкових відносин, як відкритої системи, залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх чинників. Постійні зміни та ускладнення середовища, в якому функціонують підприємства, підвищують складність управління ними і збільшують ризик виникнення кризових ситуацій.

Поступове збільшення кількості корпоративних банкрутств у світі за останнє десятиріччя підвищує актуальність досліджень з антикризового управління на мікрорівні. Важливою умовою попередження та успішного подолання кризи підприємства є концептуалізація основних понять антикризового менеджменту. Оскільки розвиток кризи ставить під загрозу існування підприємства, то для її нейтралізації необхідне теоретичне обґрунтування суті і розвитку. Незважаючи на безліч наукових досліджень з антикризового управління, єдиного усталеного визначення кризи підприємства на сьогодні не існує.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми виникнення і розвитку кризових явищ є предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Питання сутності кризи на мікрорівні розглядають у своїх роботах С.Т. Беляєв, О.Ю. Бірюкова, С.Л. Благодетелева-Вовк, Л.А. Бочкова, Б.Ю. Бродський, Дж. Гао, В.О. Василенко, К.В. Васьківська, Т.П. Гудзь,